

Omslagstelsel en werkgelegenheid

Zowel in de wetenschap als in de politiek wordt onvoldoende aandacht besteed aan de betekenis van sociale-zekerheidswetten op basis van een omslagstelsel als mogelijke bron van economische onevenwichtigheden. In dit artikel laten de auteurs zien, dat een omslagstelsel voor werkloosheid- en arbeidsongeschiktheidsverzekering invloed heeft op de werkgelegenheid en dat dit effect mede afhangt van de wijze van financiering uit werkgevers- en werknemerspremies. Bij hoge uitkeringspercentages zal soms geen stabiel evenwicht op de arbeidsmarkt mogelijk zijn.

PROF. DR. B.M.S. VAN PRAAG – R. OOSTENDORP*

De sociale zekerheid is een essentieel onderdeel van de hedendaagse westerse samenleving; de staat zorgt voor financiële ondersteuning van mensen die ziek, invalide, werkloos zijn of anderszins niet in hun onderhoud kunnen voorzien. Tientallen jaren lang werd impliciet verondersteld dat zo'n 'social security system' of wel geen effect heeft op andere macro-economische variabelen, zoals werkloosheid en besparingen, dan wel een positieve uitwerking via het keynesiaanse multiplier effect. Ook de omvang van het sociale-zekerheidsstelsel was, uitgedrukt in het percentage van het nationale inkomen, bescheiden. De laatste decennia echter is deze omvang zowel in ons land als elders 1) sterk toegenomen.

Tabel 1. Uitgaven aan sociale zekerheid in procenten van het nationale inkomen (netto, marktprijzen) in Nederland, 1970-1984

1970	1975	1978	1980	1982	1984
21,4	29,3	31,1	33,0	36,3	35,7

Bron: Centraal bureau voor de statistiek, *Sociale verzekering, pensioenverzekering, levensverzekering 1980-1984*, 1985.

Het is dan ook niet verwonderlijk, nu deze toename verontrustend snel gaat en er nog geen duidelijk uitzicht is op een kentering, dat het sociale-zekerheidsstelsel als onderwerp steeds meer aandacht krijgt (en verdient). Er is al veel onderzoek gedaan naar de uitwerking van het sociale-zekerheidsstelsel op besparingen en arbeidsaanbod 2). In dit artikel 3) wordt door middel van een simulatiestudie de houdbaarheid van het sociale-zekerheidsstelsel op lange termijn bekeken, waarbij op eenvoudige wijze ook de belastinghervorming zoals voorgesteld door de commissie-Oort in de analyse zal worden betrokken. Bij deze studie zullen wij ons richten op de mechanismen die gelden in de marktsector, al kunnen voor de niet-marktsector vermoedelijk analoge verbanden worden geschetst.

Het werken met kwantitatief gespecificeerde modellen heeft voor- en nadelen. Enerzijds is het mogelijk een vrij complexe materie met vele variabelen en wederzijdse afhankelijkheden nauwkeurig te beschrijven en te analyseren. Anderzijds is een model niet meer dan een gestileerde benadering van de werkelijkheid, waarbij vele verbanden en variabelen verwaarloosd worden of constant verondersteld. De wel opgenomen relaties zijn slechts benaderend beschreven. Voor zover parameters en coëfficiënten niet geschat maar geprikt zijn, kan het model slechts als kwalitatief hulpmiddel dienen. De analyse van zo'n model kan echter zeer nuttig zijn voor het doorgronden van processen in onze economische werkelijkheid en het ontwikkelen van beleidsinstrumenten. In deze studie hebben we niet de pretentie de Nederlandse situatie te modelleren; het doel is slechts een kwalitatieve analyse te geven van het systeem. De indruk die wij uit onze modelsimulaties krijgen is dat zich omstandigheden kunnen voordoen, waarbij het sociale-zekerheidsstelsel een destabiliserende factor kan zijn in de economische structuur. Uit onze studie blijkt ook dat het bestaan van het sociale-zekerheidsstelsel niet altijd destabiliserend werkt, maar

* De auteurs zijn als hoogleraar en student-assistent verbonden aan het Econometrisch Instituut van de Erasmus Universiteit.

1) A. Padilla, The unemployment insurance system; its financial structure, *Monthly Labour Review*, december 1981, blz. 32-37; B.M.S. van Praag en P.A.B. Konijn, Solidarity and social security, *Challenge*, juli/augustus 1983, blz. 54-56.

2) Zie b.v. Laurence H. Thompson, The social security reform debate, *Journal of Economic Literature*, 1985, blz. 1425-1467.

3) Dit artikel bouwt voort o.a. op B.M.S. van Praag, V. Halberstadt en H. Emanuel, De valkuil der sociale zekerheid, *ESB*, 27 oktober 1982; B.M.S. van Praag en H.M.S. Emanuel, On the concept of non-employability with respect to a non-homogeneous labour force, L. Söderström (editor), Arne Ryde Symposium on Social Insurance, *Elsevier Science Publishers B.V.* (North-Holland), 1983, B.M.S. van Praag en V. Halberstadt, 'Towards an economic theory of non-employability. A first approach, in: Karl W. Boskamp (red.), *Public Choice and Public Finance, Proceedings of the 34th Congress of the International Institute of Public Finance* (Hamburg, 1978), Parijs, 1980, blz. 211-221.

slechts dan wanneer een bepaald punt 'voorbij geschoten wordt'. De uitkeringshoogte is één van de belangrijkste parameters; de afloop van het economisch proces is zeer gevoelig voor veranderingen in die parameter.

In de volgende paragraaf beschrijven we het heterogene arbeidsaanbod. Ook wordt de reële arbeidsproductiviteit gedefinieerd als maatstaf voor de werkgever waarmee hij de werknemers rangschikt naar aantrekkelijkheid voor de onderneming. Daarna bestuderen we het personeelsbeleid van de werkgevers met betrekking tot het heterogene arbeidsaanbod en leiden we een 'arbeidsvraagrelatie' af. Voorts wordt de financiering van de sociale zekerheid behandeld en leiden we de balansvergelijking voor een omslagfonds af. Door middel van een simulatie wordt nagegaan of er één of meer evenwichten mogelijk zijn op een arbeidsmarkt in een economie waarin een sociale zekerheidsstelsel functioneert. Dit blijkt mede af te hangen van de wijze waarop de premie wordt geheven; als *werkgeverspremie*, waarbij de werkgevers op een premieverhoging reageren met ontslagen, of als *werknemerspremie*, waarbij een premieverhoging leidt tot vrijwillige vermindering van arbeidsaanbod. Verder bekijken we wat de effecten zijn binnen ons model van de overheveling van werkgeverspremie naar werknemers inclusief 'bruterings', zoals in 1986 voorgesteld door de commissie tot vereenvoudiging van de belastingen (commissie-Oort). In de laatste paragraaf worden de belangrijkste resultaten nog eens op een rijtje gezet en mogelijke verbeteringen van het model besproken.

Arbeidsproductiviteit en arbeidsaanbod

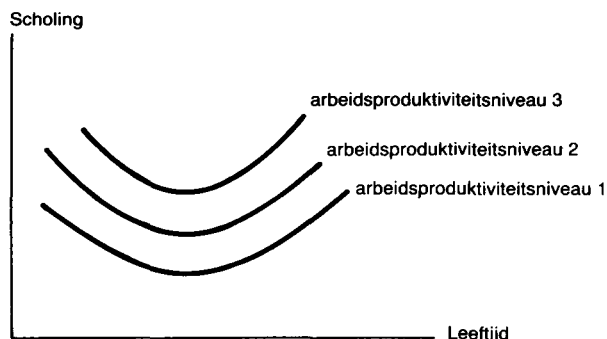
Wij zullen ons hier beperken tot de regelingen die de werknemers beschermen tegen ziekte (ZW), arbeidsongeschiktheid (WAO) en werkloosheid (WW). Deze regelingen zorgen ervoor dat werknemers die niet in staat zijn een voldoende primair inkomen te verwerven toch een aanvaardbaar welvaartsniveau bereiken.

Hoewel de verschillende regelingen verschillende oorzaken suggereren, is de fundamentele oorzaak van onvrijwillige werkloosheid dat de werknemer niet productief genoeg is in de ogen van de onderneming om in dienst te nemen of te houden. Daarom zien wij af van een onderscheid tussen de verschillende wetten en spreken van 'niet arbeidsgeschied in economische zin' 4). Het is duidelijk dat dit begrip niet een zwart-wit schema oplevert, maar een continuüm dat loopt van totaal arbeidsongeschiktheid tot volledig arbeidsgeschied. Bij de bepaling van de mate van arbeidsgeschiktheid spelen twee partijen een belangrijke rol: de werkgever en de werknemer. Beide partijen zullen het begrip 'arbeidsgeschied in economische zin' op hun eigen manier invullen.

Voor de *werkgever* is de mate van arbeidsgeschiktheid het resultaat van een afwegingsproces, waarbij de opbrengst van het marginale produkt per werknemer wordt afgewogen tegen de verschuldigde loonkosten (inclusief secundaire arbeidsvoorwaarden). De verschillen in marginale opbrengsten tussen de werknemers zijn het gevolg van het feit dat het arbeidsaanbod niet homogeen is. Er zijn werknemers die kwalitatief beter zijn dan anderen. Als werknemer A x eenheden per dag produceert en werknemer B 2x eenheden in hetzelfde tijdsbestek en onder dezelfde omstandigheden, dan is B tweemaal zo productief als A. Deze productiviteitsverschillen worden bepaald door verschillende variabelen, zoals door de hoeveelheid scholing en door de leeftijd. De afhankelijke beroepsbevolking kan dan gesplitst worden in groepen van gelijk arbeidsproductiviteitsniveau. De curves in figuur 1 beschrijven een aantal van deze groepen.

In figuur 1 nemen we aan dat lagere leeftijd gepaard gaat met een lager arbeidsproductiviteitsniveau (gebrek aan ervaring), die door meer scholing kan worden gecompenseerd. Bij hogere leeftijd gaat het arbeidsproductiviteitsniveau wederom dalen, bij gelijkblijvende scholingsgraad.

Figuur 1. Indeling beroepsbevolking naar arbeidsproductiviteitsniveau

Ook kunnen verschillen in productiviteit verklaard worden doordat arbeid sectorspecifiek kan zijn, dat wil zeggen dat werknemers in de ene bedrijfstak een hogere productiviteit kunnen bereiken dan in een andere branche. In het door ons gebruikte model zullen we ons tot één sector in de economie beperken, hoewel uitbreiding van het aantal sectoren zeker tot de mogelijkheden behoort. Hierdoor is het mogelijk voor iedere werknemer ondubbelzinnig het arbeidsproductiviteitsniveau vast te stellen.

Indien de variatie in de arbeidsproductiviteit juist wordt gecompenseerd door een proportionele variatie in de loonkosten, zal een eenheid arbeidsprodukt hetzelfde kosten ongeacht welke persoon hem levert. Deze situatie zal zich voordoen op een volledig vrije arbeidsmarkt. Het loon is echter veelal, zeker op korte termijn, institutioneel bepaald. Dat betekent dat de ene werker in feite een lagere prijs vraagt voor een eenheid arbeidsprodukt dan een andere werker.

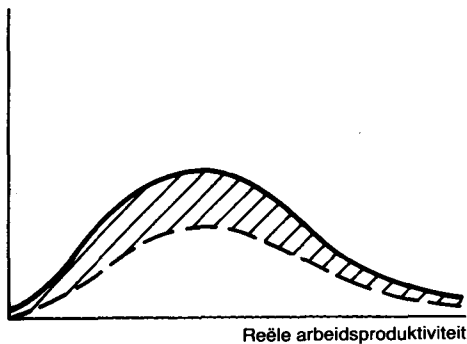
De werkgevers hebben een bepaalde vraagpolitiek waarbij ze het eerste de goedkoopste arbeid zullen aantrekken en deze ook het laatste zullen ontslaan. De ordening wordt echter niet bepaald door het uurloon, noch door de arbeidsproductiviteit per uur maar door de *arbeidsproductiviteit per gulden uurloon*. We noemen dit de reële arbeidsproductiviteit. Als arbeider A drie eenheden per uur aflevert voor f. 45 per uur en arbeider B zes eenheden voor f. 60, dan kost een eenheid produkt van A f. 15 en van B f. 10. Dat wil zeggen: B is goedkoper voor de ondernemer dan A. Het zijn deze echte prijzen die de arbeidsmarkt bepalen. Het is duidelijk dat de bruto loonkosten mede bepaald worden door de werkgeverspremies, en dat ze de prijs verhogen. Indien de premies geen proportionele loonopslagen zijn veranderen ze zelfs de reële prijsverhoudingen op de arbeidsmarkt.

De *werknemer* vult het begrip 'niet-arbeidsgeschied' op een andere manier in. Hij zal die combinatie van vrije tijd en inkomen kiezen die hem het maximaal haalbare nut verschaft. Het behoort tot de mogelijkheden dat mensen werkloos zijn en een uitkering hebben. Deze mogelijkheid zal, naarmate werken in verhouding tot een uitkering steeds minder aantrekkelijk wordt, een steeds belangrijker alternatief worden. In figuur 2 is dit effect van terugtrekking van de arbeidsmarkt geïllustreerd. De bovenste lijn schetst de verdeling van de reële arbeidsproductiviteit over de beroepsbevolking. Het oppervlak hieronder correspondeert met de grootte van de totale beroepsbevolking. De gestreepte lijn geeft de verdeling van de reële arbeidsproductiviteit over de werknemers die zich werkelijk aanbieden op de arbeidsmarkt. Het gearceerde oppervlak is dus de fractie reële arbeidsproductiviteit die niet op de markt wordt aangeboden.

Bij dit vrijwillig terugtrekken van een deel van de potentiële beroepsbevolking speelt zowel de teruggang in het netto loon door de verschuldigde werknemerspremie als de hoogte van de eventuele uitkering een rol. Wij zullen al-

4) In Engelstalige publikaties spreekt men van 'non-employable'.

Figuur 2. Reële-arbeidsproductiviteitsverdeling over beroepsbevolking

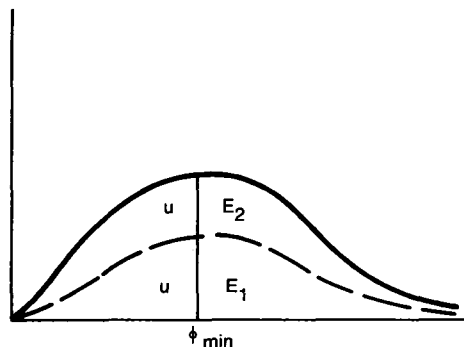

leen rekening houden met deze oorzaken, hoewel niet-economische factoren als arbeidsbeleving en arbeidsethos natuurlijk ook van belang zijn voor de keuze van een werknemer. Wij nemen aan dat de reactie op deze twee factoren 'normaal' is, dat wil zeggen dat het aantal mensen dat toetreedt tot de arbeidsmarkt zal afnemen al naar gelang het netto loon daalt en/of de uitkeringen stijgen. Er is al veel onderzoek gedaan naar de effecten van de sociale zekerheid op het arbeidsaanbod, maar de resultaten hiervan lopen uiteen 5). Bij het simuleren zullen de parameters voor de effecten van premie-inhouding en uitkeringshoogte op het arbeidsaanbod dan ook gevarieerd worden.

De vraag naar arbeid door ondernemingen

Voor de werkgever is het heterogene arbeidsaanbod een gegeven. Hij zal bij winstmaximalisatie werknemers in volgorde van dalende reële arbeidsproductiviteit in dienst nemen, totdat de marginale opbrengst gelijk is aan de loonkosten van de marginale arbeider. De reële arbeidsproductiviteit van deze laatste werknemer noemen we ϕ_{\min} . De beroepsbevolking kan dan in drie delen gesplitst worden: de gedwongen werklozen, de werkenden en de vrijwillig werklozen. Figuur 3 laat zien hoe de verdeling over de beroepsbevolking is.

Figuur 3. Indeling beroepsbevolking naar positie op de arbeidsmarkt

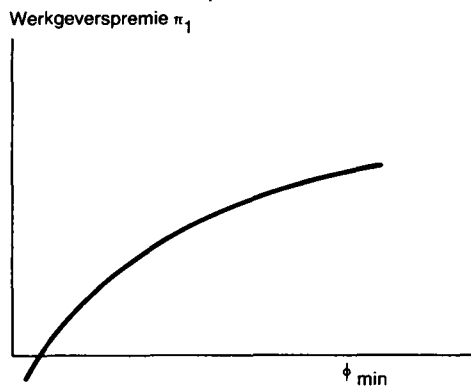

De werknemers met een reële arbeidsproductiviteit $\phi \geq \phi_{\min}$ zijn vrijwillig werkloos (E_2) of hebben een baan (E_1). Arbeiders met een reële arbeidsproductiviteit $\phi < \phi_{\min}$ zijn gedwongen werkloos (U).

Er zijn twee uitersten: alle sociale premies zijn werkgeverslasten of alle sociale premies komen ten laste van de werknemer. In werkelijkheid is er een mix van beide extremen. Bezien we het eerste geval. Indien de werkgeverspremie gaat stijgen en dus de loonkosten, zal de marginale arbeider zijn loonkosten niet meer waard zijn en ontslagen worden; de werkgever verhoogt dus de kritieke

grens ϕ_{\min} . Er is dus een relatie tussen de werkgeverspremie π_1 (als percentage van het bruto loon) en ϕ_{\min} , waarbij π_1 als een prijs fungeert. De relatie $\phi_{\min} = \phi(\pi_1)$ is een arbeidsvraagfunctie. In het geval van een volledige financiering uit werkgeverspremie is dit dus een stijgende functie (zie figuur 4).

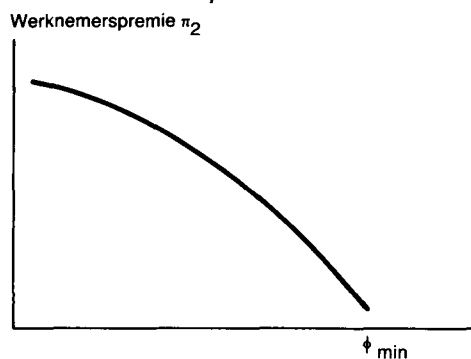
Figuur 4. Verband tussen werkgeverspremie en de minimale reële arbeidsproductiviteit

In het tweede geval indien alleen werknemers premie betalen, zeg een percentage π_2 van het bruto-loon, is er ook een relatie tussen de premie en de arbeidsvraag. Bij een stijgende werknemerspremie zullen er immers werknemers zijn die ontslag nemen. Als gevolg hiervan zal het aantal eenheden arbeidsproduct dat een werkgever bij een constante grens ϕ_{\min} tot zijn beschikking heeft afnemen. Bij afnemende meeropbrengsten zal de marginale opbrengst van de laatst toegevoegde arbeider dan ook stijgen; deze wordt dan méér dan zijn loonkosten waard. De werkgever zal arbeiders met een nog lagere reële arbeidsproductiviteit in dienst nemen, totdat hij de nieuwe marginale arbeider heeft gevonden. Dus bij een stijgende werknemerspremie zal de werkgever reageren met het in dienst nemen van lagere kwaliteit arbeid dan voorheen; ϕ_{\min} is een dalende functie van de werknemerspremie.

Indien beide partijen premie betalen, bij voorbeeld ieder de helft, zal de relatie een combinatie van beide relaties zijn.

Figuur 5. Verband tussen werknemerspremie en de minimale reële arbeidsproductiviteit

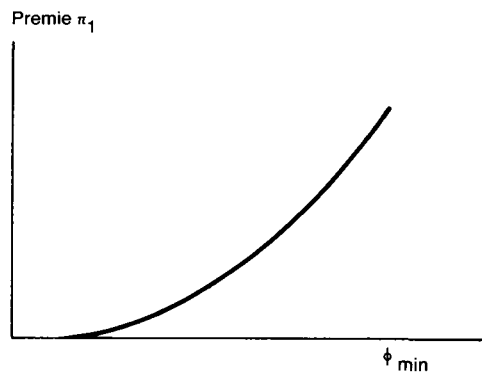

5) A.B. Atkinson, J. Gomulka en J. Micklewright, Unemployment benefit, duration and incentives in Britain. How robust is the evidence?, *Journal of Public Economics* 23; (1984), blz. 3-26; R. Moffit en W. Nicholson, The effect of unemployment insurance on unemployment: the case of federal supplemental benefits, *The Review of Economics and Statistics*, februari 1982, 1, blz. 1-11.

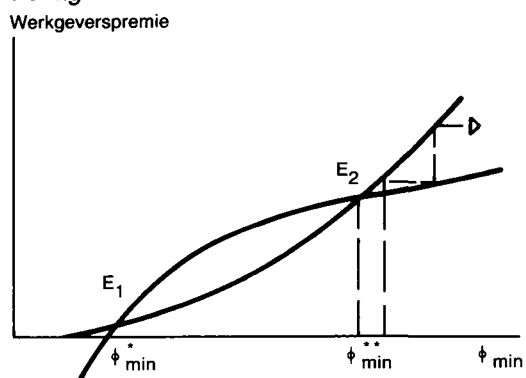
De balansvergelijking van het omslagfonds

De mensen die gedwongen werkloos zijn zullen een uitkering krijgen. De hoogte daarvan kan bepaald worden door het laatst verdiende loon, het aantal gewerkte jaren of andere factoren zoals leeftijd en gezinsgrootte. Ook de vrijwillig werklozen zullen eventueel in aanmerking komen voor een uitkering. In veel landen, waaronder Nederland, vindt de financiering van de sociale verzekeringen in enge zin, d.w.z. exclusief pensioenverzekeringen, plaats via een omslagstelsel. De premies worden betaald door zowel werkgevers als werknemers. Indien de sociale-zekerheidsfondsen een sluitende begroting nastreven, zullen zij bij ieder werkloosheidspercentage en bijbehorende kosten van uitkeringen een premie vaststellen als percentage van de loonkosten. De balansvergelijking van het fonds leidt tot een tweede relatie tussen de premiehoogte en ϕ_{\min} . Het is duidelijk dat de premie een stijgende functie in ϕ_{\min} is; een toename van het aantal werklozen zal leiden tot een hoger premiepercentage (zie figuur 6).

Figuur 6. Balansrelatie tussen premie en ϕ_{\min}

Figuur 7. Bepaling van evenwichten bij werkgeversfinanciering

Is er evenwicht?

We zeggen nu dat er evenwicht is op de arbeidsmarkt als het omslagfonds in evenwicht is en er een stabiele werkgelegenheid is. Bij een volledige werkgeversfinanciering ligt dit op het snijpunt van de curves in figuur 6 en figuur 4. In het geval dat werkgevers premie moeten betalen, zijn er bij onze simulaties twee evenwichten mogelijk gebleken, E_1 en E_2 (zie figuur 7).

Indien de economie zich rechts van E_2 bevindt, zal het fonds bij iedere ϕ_{\min} de premie verhogen om het bestaande tekort te dekken. De werkgevers reageren op deze premiestijging met een nog hogere ϕ_{\min} waardoor het tekort op het fonds nog zal groeien; het 'crowding-out'-proces heeft zich in gang gezet en zal zich voortzetten indien er niet ingegrepen wordt. Bevindt de economie zich tussen

E_1 en E_2 , dan heeft het fonds een premie-overschot en is het mogelijk de premie te verlagen. Hierdoor zal ϕ_{\min} dalen en is een verdere premieverlichting mogelijk; de economie ontwikkelt zich in de richting van E_1 . Is de uitgangssituatie links van E_1 , dan zal het tekort op het fonds tot een premieverhoging leiden waardoor ϕ_{\min} stijgt. Dit proces zet zich voort totdat de economie het evenwicht E_1 bereikt heeft. E_1 is een stabiel evenwicht en de bijbehorende ϕ_{\min}^* bepaalt, zoals aangegeven in figuur 3, hoe de beroepsbevolking ingedeeld is in gedwongen werklozen, werkenden en vrijwillig werklozen, die na vergelijking van uitkering en loon zich vrijwillig terugtrekken. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van de volgende tabel, waarbij we het uitkeringspercentage van alle werklozen laten variëren. Uit onze simulaties komt naar boven dat er zelfs niet altijd een snijpunt is te vinden, dat wil zeggen bij bepaalde parameterkeuzen is er geen evenwicht. De werkloosheid bij het evenwicht E_1 , zou men de structurele werkloosheid in het systeem kunnen noemen. Het is de prijs die men betalen moet omdat de markt-instituten van institutionele loonvorming en sociale zekerheid het neoklassieke ruilproces op de arbeidsmarkt frustreren.

Tabel 2. Werkloosheids- en premiepercentages bij variërend uitkeringspercentage

Uitkeringspercentage	Gedwongen werklozen	Vrijwillig werklozen	Werkgeverspremiepercentage
0.5	5	2	4
0.6	6	3	6
0.7	11	3	11
0.8	—	—	—

Het is duidelijk dat de hoogte van de uitkeringen een cruciale rol in ons model speelt. Bij hogere uitkeringspercentages (ceteris paribus) verplaatst het stabiele evenwicht (E_1) zich naar rechts, waardoor het aantal werklozen in de stabiele situatie toeneemt, terwijl het instabiele evenwicht (E_2) naar links verschuift. Het zou kunnen dat in Nederland het sociale zekerheidsstelsel in de instabiele fase (d.w.z. rechts van E_2) verkeert; in dat geval zou het haasje-overspel van premie-verhoging en arbeidsuitstoot geen einde nemen. Een noodzakelijke wijziging in het stelsel zou dan het verlagen van de uitkeringspercentages zijn, waardoor het instabiele evenwicht E_2 naar rechts verschuift.

Indien het uitgangspunt zich links van dit evenwicht bevindt zal de economie zich herstellen en gaan tenderen naar het stabiele evenwicht (E_1). Uit tabel 2 blijkt dat volgens onze simulaties bij een uitkeringspercentage van 80% in het besproken model geen evenwicht meer mogelijk is. Deze kritieke waarde van het uitkeringspercentage is afhankelijk van de andere parameters in het model. Een hogere kapitaalvoorraad zal een stabiliserende invloed uitoefenen en de kritieke waarde verhogen.

Indien alleen de werknemers premie betalen, is er maximaal één evenwicht, omdat de curve in figuur 5 daalt, terwijl de curve in figuur 6 stijgt. Dit evenwicht is voor de gevallen die wij bekeken stabiel; er treedt altijd convergentie naar dit evenwicht op. Bovendien levert dit financieringssysteem van de sociale zekerheid bij constante parameterkeuze een lagere werkloosheid op dan wanneer werkgevers premie moeten betalen. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat bij werkgeverspremie er geen ontmoedigings-effect is als gevolg van de teruggang in het netto loon van de werknemers, terwijl dat bij werknemerspremies wel van belang is. Indien deze vergroting van het brutonetto-traject tot een drastische vermindering 6) van het arbeidsaanbod leidt, zal daarentegen de werkloosheid bij financiering door werknemerspremies stijgen. Na-

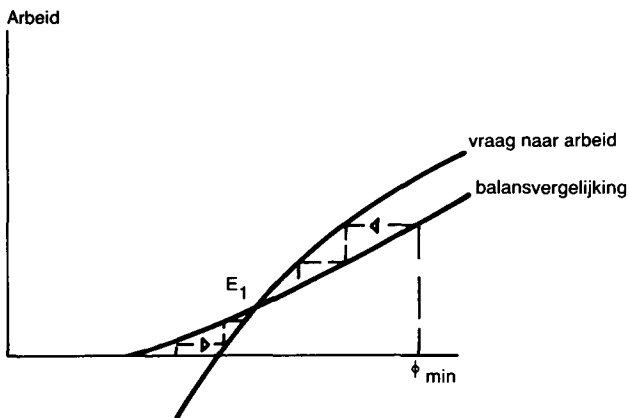
6) Bij het omslagpunt had 90% van de werklozen vrijwillig geen baan.

tuurlijk is de tabel slechts een illustratie bij bepaalde gekozen waarden van de modelcoëfficiënten. De keuze van de waarden lijkt niet onrealistisch 7).

De commissie-Oort

In mei 1986 kwam de commissie-Oort met een reeks voorstellen ter vereenvoudiging van de belastingen 8). Eén onderdeel van de voorstellen is de overheveling van de premies AWBZ, AKW en AAW van werkgevers naar werknemers. Aangezien bij deze voorgestelde verschuiving van de premies ook een verhoging van de bruto lonen plaatsvindt, de z.g. 'brutering', heeft deze operatie op het eerste gezicht niet meer dan boekhoudkundige betekenis. In het licht van de hiervoor besproken bevindingen kan de overheveling wel degelijk implicaties hebben voor de structurele werkloosheid. Indien de kosten van de sociale zekerheid verder zullen stijgen, moeten de werknemers deze extra lasten volledig gaan dragen. De werkgevers hebben dus eigenlijk door de eenmalige verhoging van de bruto lonen de risico's van verdere sociale-lastenverhoging 'afgekocht'; hun loonkosten worden niet met verdere kostenstijging van de sociale zekerheid automatisch hoger. Wel is het mogelijk dat bij loononderhandelingen de premiestijgingen gedeeltelijk alsnog door een verhoging van de bruto lonen ongedaan worden gemaakt. De voorgestelde verschuiving van de premies inclusief een verhoging van de bruto lonen had bij onze simulaties nauwelijks effect op de grootte van de structurele werkloosheid indien de economie zich ten tijde van de bruteringsoperatie in het stabiele evenwicht bevond. Als dit niet het geval is, treedt er wel een verandering in de structurele werkloosheid op.

Figuur 8. Evenwichtsbepaling indien werkgevers en werknemers premie betalen in de verhouding 1:1

Voor onze simulaties gingen we uit van de situatie ex ante in Nederland waarin de werkgevers en werknemers premie betalen in een verhouding van ongeveer 1:1. Voor de parameterwaarden die wij bekeken is er één evenwicht (E_1) mogelijk, dat stabiel is (figuur 8). Indien de actuele werkloosheid kleiner is dan de structurele werkloosheid (d.w.z. links van E_1) krijgen de werknemers via de brutering minder looncompensatie dan noodzakelijk zou zijn indien de economie zich in het stabiele evenwicht E_1 bevond. Er treedt dus eigenlijk een lastenverzwaring voor de werknemers op in vergelijking met de situatie bij structurele werkloosheid. Zo'n verschuiving van de lasten van de sociale zekerheid naar de werknemers heeft, zoals in de vorige paragraaf al is aangegeven, een positief effect op de structurele werkgelegenheid. Als de economie zich op het moment van de premieoverheveling rechts van E_1 bevindt neemt de structurele werkloosheid toe. (zie tabel 3)

In ons model heeft een verschuiving van de premies van werkgevers naar werknemers inclusief 'brutering' dus een

Tabel 3. Mutatie structurele werkloosheid bij hervorming in verschillende uitgangssituaties a)

Actuele werkloosheid	Structurele werkloosheid vóór hervorming	Structurele werkloosheid na hervorming
6%	14%	11%
8%	14%	12%
14%	14%	14%
21%	14%	17%
26%	14%	19%

a) Deze cijfers berusten op simulatie bij geprikte, hopelijk realistische, waarden van de model parameters. De enige conclusie die hieruit getrokken kan worden is dat 'brutering' geen neutrale zuiver boekhoudkundige operatie is.

positief effect 9) op de structurele werkgelegenheid, indien de actuele werkloosheid lager is dan de structurele werkloosheid. Bovendien vertoonden de netto lonen een daling van ten hoogste 2%.

Besluit

Zoals al eerder aangegeven is, is het gebruikte model een gestileerde weergave van de werkelijkheid. Vele variabelen en verbanden zijn ofwel constant verondersteld ofwel verwaarloosd. Wij denken hierbij aan de marktprijs en de kapitaalvoorraad. Het is duidelijk dat deze variabelen bij verder onderzoek geëndogeniseerd moeten worden. Verder kunnen premiegrenzen, maximale hoogte van de uitkeringen en herscholing gemodelleerd worden. Ondanks de eenvoud van het gebruikte model zijn de resultaten toch vermeldenswaard. De belangrijkste zijn:

- het sociale zekerheidssysteem is meer dan een inkomensoverdrachtsmechanisme en heeft invloed op andere macro-economische variabelen, zoals werkloosheid;
- de verdeling van de premielast over werkgevers en werknemers bepaalt mede het bestaan en de ligging van het evenwicht op de arbeidsmarkt;
- binnen een economie met een sociale zekerheid zijn er stabiele evenwichtoplossingen mogelijk. De ligging daarvan wordt onder andere bepaald door de kapitaalhoeveelheid, de hoogte van de uitkeringen en het naar kwaliteit gedifferentieerde arbeidsaanbod. Indien er geen evenwichtoplossingen zijn, zal, als er niet tot een stelselherziening wordt overgegaan, de werkgelegenheid steeds verder verminderen. Deze 'crowding-out' wordt onwaarschijnlijker naarmate de kapitaalvoorraad groter en de uitkeringen lager worden. Verdere stabilisatie van de economie kan bereikt worden door verhoging van de produktiviteit per werknemer, minder versterde beloningsprofielen en eventueel andere premiegrondslagen.

**B.M.S. van Praag
R. Oostendorp**

7) Zie voor de techniek B.M.S. van Praag en R. Oostendorp, On the stability of the social security system, werkstuk gepresenteerd op de conferentie „The political economy of social security”, Göteborg, 11-12 mei 1987.

8) Rapport van de commissie tot vereenvoudiging van de loonbelasting en de inkomstenbelasting, *Zicht op eenvoud*, 's-Gravenhage, mei 1986.

9) Indien echter door de vergroting van het bruto-nettotraject het arbeidsaanbod drastisch vermindert, zal dit positieve effect kleiner of zelfs negatief worden. In een dergelijke situatie is echter de meerderheid van de werklozen vrijwillig niet-werkend.